

ความรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ : มุมมองทัศนะพระพุทธศาสนา Knowledge in the 21st Century: Perspective of Buddhism

พระครูภากรวิหารกิจ (อำนวยการ ปภากรโร)^๑

พระครูกิตติญาณวิสิฐ^๒

บทคัดย่อ

ความรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ มีประเด็นเชื่อมโยงกันอย่างสมเหตุสมผล เมื่อได้อ่านพุทธประวัติ และอนุพุทธประวัติจะเห็นประเด็นจุดเริ่มต้นการแสวงหาความรู้และกระบวนการแสวงหาความรู้ ตลอดถึงวิธีการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ความคิดสร้างสรรค์การแก้ไขปัญหาภาวะผู้นำในการแสวงหาความรู้และความรู้ในการรักษาชีพของตนที่ไม่ขัดแย้งกับหลักพระธรรมวินัย และกฎหมายบ้านเมือง ทางพุทธศาสนาเรียกว่า ความรู้ทางสายกลาง

พระพุทธศาสนามองว่าการเปลี่ยนแปลงชีวิตให้เกิดการเรียนรู้เรื่องใหม่นั้น ต้องมีความรู้เรื่องนั้นอย่างแท้จริงและมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการเตรียมความพร้อมเพื่อการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงตนเอง เริ่มจากการศึกษา ปฏิบัติตามและประเมินผลการการเรียนรู้ด้วยตนเองและนำความรู้นั้นไปพัฒนาตนเอง สังคม ชุมชน ตามลำดับเพื่อยืนยันคุณภาพความรู้และผลของการพัฒนาตนเองแก่สังคมต่อไป

คำสำคัญ : ความรู้, ศตวรรษที่ ๒๑, พระพุทธศาสนา

Abstract

Knowledge in the 21st century is rational coherent. In the Life of the Buddha and his disciples' lives, the start, search and methods of learning were complied with the knowledge required in the 21st century. Creative thinking, problem solving, leadership, knowledge searching and career-oriented knowledge not against the laws and regulations are called 'The Middle Way Knowledge'.

According to Buddhism, learning for changing the life is to go deep in that field with the clear focus. Learning for changing oneself starts from study to practice evaluation by oneself respectively. The results of knowledge are used to develop oneself, community and society to certify that the results of knowledge are qualified and beneficial.

Keywords: Knowledge, 21st century, Buddhism

^๑หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^๒เจ้าคณะตำบลอบทม เจ้าอาวาสวัดสามขาว อ่างทอง. (phrathana2555@hotmail.com)

บทนำ

หลักการทางพระพุทธศาสนา จัดเป็นศาสนาแห่งการเรียนรู้ จะสังเกตได้จากการศึกษาในพุทธประวัติเริ่มตั้งแต่เจ้าชายสิทธัตถะใช้เป็นแรงจูงใจในการออกบวชในการแสวงหาทางพ้นทุกข์ นี่คือจุดเริ่มต้นของใฝ่การเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาความทุกข์ของมนุษย์การตอบโจทย์ใหญ่เรื่องความทุกข์ของมนุษย์ทั้งหลาย ทำให้เจ้าชายสิทธัตถะต้องกล้าตัดสินใจพระทัยครั้งใหญ่ ระหว่างการเป็นจักรพรรดิอันยิ่งใหญ่ กับการสละบัลลังก์ออกบวชในป่า ในที่สุดทุกท่านรู้ว่าพระพุทธองค์ทรงตัดสินใจออกบวชบำเพ็ญจนได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดาของชาวพุทธทั่วโลก จุดนี้เองทำให้เห็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ตามแบบพระพุทธเจ้าว่าจะทำอะไรต้องเชื่อมั่นในการเรียนรู้อย่างแท้จริง

จากคตินี้ชี้ให้เห็นชัดว่าการเรียนรู้คือการสร้างแสงสว่างทางปัญญาอันยิ่งใหญ่ให้มนุษย์โลก ผู้เขียนคิดว่า ความรู้ทางพระพุทธประวัติและอนุพุทธประวัติเป็นคติเพื่อการเรียนรู้วิธีการพัฒนาตนเองสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ให้ทันการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ และคนทั่วโลกกำลังเรียนรู้ปัญหาเรื่องนี้ จะเห็นได้จากแนวคิดในศตวรรษที่ ๒๑ ว่า เมื่อมนุษย์โลกเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา คนทั้งหลายต้องเรียนรู้ในหลายๆเรื่องเพื่อความอยู่รอดในประเด็นที่ต้องพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ผู้เขียนขอเสนอแนวคิดจากคติพระพุทธประวัติและอนุพุทธประวัติบูรณาการกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ดังนี้

แนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

แนวทางการแสวงหาความรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ที่มีเป้าหมายเพื่อให้มนุษย์โลกได้เรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปพัฒนาตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขโดยให้แนวทางในการ

เรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ ที่เรียกว่า 3R x 7C ซึ่งมีแนวคิด ดังนี้

หลักการเรียนรู้แบบ 3R คือ Reading (อ่านออก), (W) Riting (เขียนได้), และ (A) Rithematics (คิดเลขเป็น) เป็นการเรียนรู้ที่จะนำแนวทางการอ่านและเขียนไปเพิ่มทักษะการเรียนรู้ให้ได้หลายๆรูปแบบ อาจเรียกว่าการเรียนรู้ด้านภาษาเพื่อพัฒนาตนเองให้มากขึ้น ลำดับต่อจากนี้ต้องใช้วิธีการคิดตามความรู้ที่ได้จากภาษาดังกล่าวมาพัฒนาการคิดและนำไปปฏิบัติ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

หลักการเรียนรู้แบบ 7C ได้แก่ ๑) Critical Thinking and Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา) ๒) Creativity and Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) ๓) Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์) ๔) Collaboration, Teamwork and Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) ๕) Communications, Information, and Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) ๖) Computing and ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) ๗) Career and Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้)

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถสรุปเป็นแนวทางการเรียนรู้ได้ ดังนี้ ๑) วิถีแสวงหาความรู้ได้จากการอ่าน และเขียน ตลอดถึงการรู้จักคิดเชิงคณิตศาสตร์เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตให้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ๒) ให้รู้จักคิดอย่างสร้างสรรค์ ๓) เข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างกันและมีความรู้ด้านเทคโนโลยี และ ๔)

นำไปใช้ประโยชน์ เช่นการสื่อสาร การสร้างสรรค์สิ่งใหม่

แนวทางการบูรณาการความรู้ทางพุทธศาสนา กับศตวรรษที่ ๒๑

เมื่อเรานำความรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ มาศึกษาวัตถุดิบประสงค์ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถนำบูรณาการกับหลักพุทธศาสนาโดยยึดคติในทางพุทธประวัติและอนุพุทธประวัติมาเป็นแนวทางการการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ดังกรณีตัวอย่างต่อไปนี้

๑. การรู้จักคิดอย่างสร้างสรรค์และ แก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving)

ประเด็นแนวคิดนี้ ทางพุทธศาสนามีคติการเรียนรู้จากเจ้าชายสิทธัตถะเริ่มต้นที่พระองค์เสด็จประพาสพระราชนิเวศน์ โดยรถพระที่นั่ง ได้ทอดพระเนตรเห็นเทวทูตทั้ง ๔ คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ ได้ทอดพระเนตรในระหว่างทางประพาส ทรงคิดว่า ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ครอบงำมหาชนอยู่ทุกคน ไม่ล่วงพ้นไป

เมื่อทรงดำริอย่างนี้แล้ว ก็ทรงบรรเทาความเมา ๓ ประการ คือ เมาในวัย เมาในความไม่มีโรค และเมาในชีวิต กับทั้งความเพลิดเพลินในกามสมบัติเสียได้ จึงทรงดำริต่อไปว่า ธรรมดาสภาวะทั้งปวง ย่อมมีของที่เป็นข้าศึกแก่กัน เช่นมีร้อน ก็มีเย็นแก่ มีมืด ก็มีสว่างแก่ บางทีจะมีอุบายแก้ทุกข์ 3 อย่างนั้นได้บ้างกระมัง ก็แต่ว่า การที่จะแสวงหาอุบายแก้ทุกข์ ๓ อย่างนั้น เป็นการยากอย่างยิ่ง สำหรับผู้ที่ยังอยู่ในฆราวาสวิสัย จะแสวงหาไม่ได้ เพราะฆราวาสนี้เป็นที่คับแคบนัก และเป็นที่ตั้งแห่งอารมณ์อันทำใจให้เศร้าหมอง เหตุความรัก ความชัง ความหลงผิดเป็นทางมาแห่งธุลี บรรพชาเป็นช่องว่าง พอเป็นที่แสวงหาอุบายนั้นได้ ทรงดำริอย่างนี้แล้ว ก็

มีพระอริยาศยาน้อมไปในบรรพชา ไมย่นดีในฆราวาสสมบัติ

ครั้นพระสิทธัตถะทรงน้อมพระทัยเสด็จออกบรรพชาเช่นนั้น ก็ทรงเห็นมีทางเดียวคือ เสด็จ พระมหาบุรุษก็เสด็จจาริกจากที่นั่นไปสู่สำนักอาหารดาบส กาลามโคตร ซึ่งสร้างอาศรมอยู่ในตำบลหนึ่ง ขอศึกษาวิชาและข้อปฏิบัติอยู่ จนสำเร็จสมบัติ 7 คือ รูปมาน 4 อรูปมาน 3 สันความรู้ของอาหารดาบส ทรงเห็นว่าธรรมเหล่านี้มีใช้ทางตรัสรู้ จึงได้อลาอาหารดาบส ไปสู่สำนักอุทกดาบส รามบุตร ขอพำนักศึกษาอยู่ด้วย ทรงศึกษาได้อรูปมาน 4 ครบสมบัติ 8 สันความรู้ของอุทกดาบส เมื่อทรงเห็นว่า ธรรมเหล่านี้มีใช้ทางตรัสรู้ จึงได้อลาอาจารย์ ออกแสวงหาหนทางการศึกษาต่อในแนวทางของพระองค์ โดยมุ่งพระทัยจะทำความเพียรโดยลำพังพระองค์เดียว ได้เสด็จจาริกไปยังมคธชนบท บรรลุถึงตำบลอุรุเวลาเสนานิคม ได้ทอดพระเนตรเห็นพื้นที่ราบรื่น แนวป่าเขียวสดเป็นที่เบิกบานใจ แม่น้ำไหล มีน้ำใสสะอาด มีทำนารื่นรมณ์ โคจรคาม คือ หมู่บ้านที่อาศัยเที่ยวภิกษาจาร ก็ตั้งอยู่ไม่ไกล ทรงเห็นว่าประเทศนั้นควรเป็นที่อาศัยของกุลบุตรผู้มีความต้องการด้วยความเพียร

จากความเพียรที่ศึกษาด้วยพระองค์เองจึงทรงค้นพบปัญญาชั้นสูงทั้ง ๓ ประการ ยังองค์พระโพธิญาณให้เกิดขึ้นเป็นลำดับ ตามระยะกาลแห่งยามสามอันเป็นส่วนราตรีนั่น คือ ในปฐมยาม ทรงบรรลุพุพเพนิวาสนาสติญาณสามารถระลึกชาติที่พระองค์ทรงบังเกิดมาแล้วทั้งสิ้นได้ ในมัชฌิมยาม ทรงบรรลุจุตูปปาตญาณบางแห่งเรียกว่า ทิพพจักขุ สามารถหยั่งรู้การเกิดการตาย ตลอดจนการเวียนว่ายของสัตว์ทั้งหลายอื่นได้หมด ในปัจฉิมยาม ทรงบรรลุอาสวักขยญาณ ทรงปรีชาสามารถทำอาสวะกิเลสทั้งหลายให้หมดสิ้นไปด้วยพระปัญญา พิจารณา

ในปัจจุบันการแห่งปัจจุสมุปาบาท โดยอนุลอม และปฏิโลม ก็ทรงบรรลุนตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในเวลาปัจจุบันสมัย รุ่งอรุณทัย ทรงเบิกบานพระหฤทัยอย่างสูงสุด ในการตรัสรู้ความจริง ๔ ประการ ได้แก่ ทุกข์ รู้ความจริงแห่งทุกข์ รู้เหตุแห่งความทุกข์ที่แท้จริง รู้วิธีการดับทุกข์ที่ถูกต้องและแนวทางการปฏิบัติ ให้พ้นทุกข์ที่แท้จริง

จากคตินี้ชี้ให้เห็นว่าแนวทางการเรียนรู้ทางพุทธศาสนาจะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงใช้โจทย์ปัญหาที่สงสัยและลงมือหาคำตอบด้วยการศึกษา เรียนรู้จากผู้รู้ในสมัยนั้นหลังจากนั้น พระองค์อาศัยประสบการณ์ความรู้คิดหาแนวทางใหม่ด้วยการศึกษาด้วยตนเองอย่างเชื่อมั่นในหนทางแห่งการเรียนรู้ด้วยการลองผิดลองถูก และทรงค้นพบว่า ทางที่ดีคือทางสายกลาง คือ ความถูกต้องที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย และกฎหมายบ้านเมือง

๒. เรียนรู้วิธีการสื่อสารและเข้าใจวัฒนธรรมที่ต่างกันอย่างมีความรู้ด้านเทคโนโลยี

การแสวงหาความรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ เป้าหมายเรื่องนี้ คือ ต้องการให้มนุษย์โลกมีความรับผิดชอบต่อกันเองและผู้อื่นโดยต้องเข้าใจวัฒนธรรมที่หลากหลาย (Cross-cultural Understanding) และอยู่ร่วมกันได้ในความแตกต่างต่างคำกล่าวที่ว่า เคารพในวัฒนธรรมที่ต่างกันอย่างแต่ไม่แตกแยกในการอยู่ร่วมกันแสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำของแต่ละคนและต้องเรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีที่กำลังเป็นกระแสแห่งความรู้ในยุคใหม่ ประเด็นนี้ในคตินิพพุตประวัติชี้ให้เห็นได้ดังนี้

หลังจากพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว พระองค์ได้รับการยกย่องเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน และพระองค์ได้คิดถึงสัตว์โลกที่ยังเป็นทุกข์ที่พระองค์ได้ตั้งเจตน์ก่อนออกบวชว่า หนทางแห่ง

การพ้นทุกข์ทำอย่างไร บัดนี้พระองค์ได้รับคำตอบที่สมบูรณ์แบบแล้ว ก็ตั้งพระทัยที่จะประกาศพุทธธรรมแก่ชาวโลกเริ่มพิจารณาถึงบุคคลที่จะได้รับการเรียนรู้จากพระองค์กลุ่มแรก ซึ่งก็คือกลุ่มปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ คือ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ ซึ่งผลแห่งการประกาศการสอนซึ่งผลแห่งการสอนให้ปัญจวัคคีย์ให้เรียนรู้ตามแนวทางของพระพุทธเจ้าคนแรกคือ อัญญาโกณฑัญญะ (มโนรณปุณณิธรรณกถา อง. เอก.๑/๑/๒๔๑-๒๔๘) จนได้ดวงตาเห็นธรรมสำเร็จเป็นพระโสดาบันจึงทรงเปล่งพระอุทานว่า “อัญญาสิ วตโก โกณฑัญญโณอัญญาสิ วตโก โกณฑัญญโณ โกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ” ด้วยพระดำรัสนี้พระโกณฑัญญะ (บรรจบ บรรณรุจิ, ๒๕๔๔: ๑๕) จึงมีคำนำหน้าชื่อว่า อัญญาโกณฑัญญะ ตั้งแต่นั้นมาต่อมาได้กราบทูลขออุปสมบทในพระธรรมวินัย พระพุทธองค์ประทานอุปสมบทให้ด้วยพระดำรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” พอจบพระวาจาโกณฑัญญะก็อุปสมบทเสร็จเป็นภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนาและการบวชด้วยวิธีนี้เรียกว่า เอหิภิกขุอุปสมบท (ตรงกับวันเพ็ญอาสาฬหมาส ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘)

ต่อมาการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาได้ขยายไปสอนได้ระดับพระธรรมเทศนาครั้งที่ ๒ ขณะที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่บิดาของตนส่งกระแสจิตไปตามธรรม และได้บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้วท่านจึงทูลขอบวช เมื่อบิดาท่านสดับพระธรรมเทศนาจนได้ดวงตาเห็นธรรม และยึดพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง เข้าวันรุ่งขึ้นพระพุทธเจ้าและพระยสะได้เข้าไปรับภัตตาหารที่บ้านบิดาท่านยสะกุลบุตร มารดาท่านยสะ และภริยาเก่าของท่านยสะได้สดับพระธรรมเทศนา

จนได้ดวงตาเห็นธรรมแสดงตนเป็นอุบาสิกคนแรกในพระพุทธศาสนา

จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นว่าพระพุทธองค์ทรงใช้หลักการเรียนรู้ทางพุทธศาสนาไปสร้างศรัทธาวิธีการเรียนรู้แบบใหม่แก้ปัญหาสังคม พระยสะและครอบครัวตลอดถึงสหายจนสามารถชักชวนเพื่อนพระยสะเข้ามาเรียนรู้ในทางพระพุทธศาสนาที่พวกเขาเชื่อว่าเป็นหนทางแห่งความรู้ใหม่ในที่สุดก็ได้บรรลุธรรมเป็นพุทธสาวกจำนวน ๖๐ องค์

๓. เข้าใจตนและสังคม

การเรียนรู้ในอาชีพของตนตามแนวคิดศตวรรษที่ ๒๑ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้พัฒนาวิชาชีพของตนในการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ทุกอาชีพต้องเข้าใจบริบทของการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ไม่หยุดนิ่งซึ่งสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ในทางพุทธศาสนาพระองค์ได้ทรงตรัสสอนกับภิกษุเกี่ยวกับอาชีพตามหลักสัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้องดีงามไม่ขัดกับพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง กรณีการศึกษาการเรียนรู้อนุพุทธประวัติได้ ดังนี้

พระมหากัสสปเถระเป็นพระสาวกผู้ใหญ่ที่มีบทบาทสำคัญในการประกาศพระพุทธศาสนา ท่านถือกำเนิดในตระกูลพราหมณ์ กัสสปโคตร เดิมชื่อว่า ปิปลิ แต่คนทั่วไปมักเรียกท่านตามชื่อ โคตรว่า กัสสปะ เมื่อเจริญวัยจนมีอายุ ๒๐ ปี บิดามารดาต้องการให้ครองเรือนจึงจัดให้แต่งงานกับนางภัททกาปิลานีผู้มีอายุ ๑๖ ปี ซึ่งเป็นธิดาของพราหมณ์สกุลโกลิยโคตร ในเมืองสาละ (บรรจบ บรรณรุจิ, ๒๕๔๔:๘๓)

ก่อนแต่งงานปิปลิมาณพและนางภัททกาปิลานีไม่มีความต้องการในเรื่องกามราคะเลย แต่ก็ไม่สามารถที่จะขัดใจบิดามารดาได้และเมื่อบิดามารดาทั้งสองกำหนดวันเรียบร้อยแล้วจึงแอบ

เขียนจดหมายแล้วให้คนรับใช้นำไปส่ง พอมาถึงกลางทางคนใช้ทั้งสองมาพบกันและฉีกจดหมายออกอ่านแล้วเขียนขึ้นใหม่บรรยายถึงความรักที่ทั้งสองมีต่อกันแล้วนำไปส่ง บิดามารดาจึงได้จัดพิธีวิวาห์มงคลอย่างใหญ่

ครั้นแต่งงานแล้วทั้งสองก็ไม่มีความยินดียินร้ายในเรื่องกามคุณ ดังนั้นเวลาเช้าอนจึงใช้พวงมาลัยคั่นกลางไว้ ต่อมาสองสามีภรรยาได้รับสืบทอดสมบัติทุกอย่างของบิดามารดาที่เสียชีวิตไป จากนั้นไม่นานพิจารณาเห็นว่าการอยู่ครองเรือนเป็นทุกข์ มีแต่คอยรับบาปจากการงานที่คนอื่นทำไว้ จึงปรึกษากันว่าจักออกบวชเพื่ออุทิศตนต่อพระอรหันต์ในโลก

เมื่อบวชแล้วได้แยกกันไปคนละทิศ ฝ่ายนางภัททกาปิลานีเดินทางไปทางซ้ายจนลุล่วงสำนักภิกษุณีของพระปชาบดีโคตมีเถรีจึงขอบวชแล้วประพฤติธรรมจนบรรลุพระอรหันต์ผล และได้รับยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะฝ่ายภิกษุณีด้านผู้มีบุพเพนิวาสานุสสติญาณ

ส่วนปิปลิเดินทางไปทางขวาจนลุล่วงต้นพทุตตนิโครธ (ต้นไทร) ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างเขตกรุงราชคฤห์กับเขตนาลันทาต่อกัน ครั้นเข้าไปใกล้แล้วเห็นพระบรมศาสดาประทับนั่งอยู่ เกิดความเลื่อมใสจึงเข้าไปกราบถวายบังคมและทูลขออุปสมบทในพระธรรมวินัย พระพุทธองค์ประทานให้ด้วยวิธีโอวาทปฎิคมุสสัมปทา คือ ให้รับเอาพระโอวาท ๓ ข้อ ได้แก่ ๑) กัสสปะ เธอพึงศึกษา อย่างนี้ว่า “เราจักเข้าไปตั้งความละอายและความเกรงใจไว้ในภิกษุ ทั้งที่เป็นผู้เฒ่า ทั้งที่เป็นผู้ใหม่ ทั้งที่เป็นผู้ปานกลาง อย่างแรงกล้า” ๒) กัสสปะ เธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า “เราจักพึงธรรมบทใดบทหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยกุศล เราจักเงี่ยหูฟังธรรม แล้วพิจารณาเนื้อความแห่งธรรมนั้น” ๓) กัสสปะ เธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า “เราจักไม่ละสติที่ไปในกายคือพิจารณาร่างกายเป็นอารมณ์”

พระมหากัสสปะกล่าวกับพระอานนทในภายหลังว่า “ดูก่อนผู้มีอายุ เราเป็นหนี้บริโภคก้อนข้าวของราษฎรถึง ๑ สัปดาห์ วันที่ ๘ พระอรหันต์ผลจึงบังเกิดขึ้น”

พระมหากัสสปะเถระเป็นผู้ยืนมั่นในพระธรรมวินัยเป็นอย่างยิ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้ชมเชยอยู่เสมอ และทรงประทานผ้าสังฆาฏิผืนใหม่ให้แทนของท่านซึ่งเก่ามากแล้วรับผ้าของท่านไปครองแทน ตั้งแต่นั้นมาท่านจึงอธิษฐานถือธุดงค์อย่างเคร่งครัด ๓ อย่างคือ ๑) ถือทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร ๒) ถือเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร ๓) ถืออยู่ป่าเป็นวัตร ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงยกย่องแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเอตทัคคะด้านผู้ทรงธุดงค์คุณ

พระศาสดาประทับที่นั่นนั้นใช้พระหัตถ์ลูบคลำจีวรตรัสว่า กัสสปะ สังฆาฏิที่เป็นแผ่นผ้าเก่าของเธอนี้อ่อนนุ่ม พระเถระทราบบว่าพระศาสดาตรัสว่า สังฆาฏิของเรานี้อ่อนนุ่ม ทรงประสงค์จะห่ม จึงทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห่มสังฆาฏิเถิด พระศาสดาตรัสว่า กัสสปะ เธอจะทรงผ้าบังสุกุลอันคร่ำคร่าหรือ? จริยังอยู่ ในวันที่เราถือเอาผ้าบังสุกุลนี้ แผ่นดินไหวจนถึงน้ำรองแผ่นดิน ชื่อว่าจีวรที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายใช้สอยคร่ำคร่านี้ เราจักไม่สามารถจะทรงได้โดยคุณแห่งพระปริตร การที่ผู้ทรงผ้าบังสุกุลตามกำหนด ทรงผ้านี้ตามความสามารถ คือด้วยความสามารถในการบำเพ็ญข้อปฏิบัติ จึงจะควร ดังนี้แล้วจึงทรงเปลี่ยนจีวรกับพระมหากัสสปะ

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกระทำการเปลี่ยนจีวรอย่างนี้ แล้วทรงห่มจีวรที่พระเถระห่มแล้วพระเถระก็ห่มจีวรของพระศาสดา

ในวันที่ ๘ ก็บรรลुพระอรหันต์พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้งหลาย

พระศาสดาทรงสรรเสริญพระกัสสปเถระ โดยนัยเป็นต้นว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กัสสปะเปรียบเหมือนดวงจันทร์ เข้าไปหาตระกูลไม่คะนองกาย ไม่คะนองจิต เป็นผู้ใหม่เป็นนิตยไม่ทะนงตัวในตระกูล” ภายหลังนั่งในท่ามกลางแห่งหมู่พระอรหันะ ทรงตั้งไว้ในตำแหน่งอันเลิศของภิกษุผู้ทรงไว้ซึ่งธุดงค์ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุผู้สาวกของเราผู้ถือธุดงค์ มหากัสสปะเป็นเลิศ”

ในคราวถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ ขณะที่มัลลกะศรียากำลังจุดเพลิงปรากฏว่าไฟไม่ติดจึงสอบถามพระอนุรุธเถระทราบบว่าที่เป็นเช่นนั้นเพราะเป็นความประสงค์ของเทวดาที่ให้อรพระมหากัสสปะซึ่งกำลังเดินทางมา ครั้นพระเถระมาถึงแล้วได้พาภิกษุ ๕๐๐ รูปทำประทักษิณรอบจิตกาธาน ๓ รอบแล้วก็กราบถวายบังคม เสร็จแล้วเพลิงได้ลุกโชนเผาไหม้พระพุทธสรีระเป็นที่น่าอัศจรรย์ยิ่งนัก

พระมหากัสสปะเถระได้เป็นกำลังสำคัญในการประกาศพระพุทธศาสนาจนประดิษฐานมั่นคงมาถึงทุกวันนี้ และบทบาทที่สำคัญที่สุดคือ เป็นผู้ริเริ่มและเป็นประธานในการทำปฐมสังคายนา ณ ถ้ำสัตตบรรณคูหา ข้างภูเขาเวภารบรรพต กรุงราชคฤห์

การทำสังคายนาครั้งแรกนี้ปรารภเหตุที่พระสุภัททพจกตมบรรพชิตกล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัย ในคราวที่ท่านเดินทางมาจากกรุงกุสินาราพระเถระดำริว่า พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานเพียง ๗ เดือนนั้นยังมีภิกษุกล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัย ต่อไปจักเป็นอันตรายต่อพระศาสนา จึงชักชวนภิกษุสาวกให้ร่วมทำสังคายนาในวันเพ็ญเดือน ๑๐ หลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ ๓ เดือน โดยพระอุบาลีรับหน้าที่เป็นผู้วิสัชนาพระวินัย และพระอานนทรับหน้าที่

เป็นผู้วิสันนาพระธรรมใช้เวลารวม ๗ เดือนจึงสำเร็จ มีภิกษุเข้าร่วมประมาณ ๕๐๐ รูปพระเจ้าอชัตศัตถุทรงเป็นผู้อุปถัมภ์

พระมหากัสสปะเถระได้บำเพ็ญประโยชน์ในพระพุทธศาสนาจนสิ้นอายุขัยก่อนนิพพาน ๑ วันท่านได้กล่าวให้โอวาทแก่ภิกษุสงฆ์และพุทธบริษัทไม่ให้ประมาทในการทำความเพียรและไม่ต้องโศกเศร้าเสียใจแล้วจึงนิพพาน ณ กุกกุฏสัปตบรรพต กรุงราชคฤห์ รวมอายุได้ ๑๒๐ ปี

ซึ่งการรักในอาชีพอของตนจากข้างต้นนั้นสอดคล้องกับพระเอตทัคคะสาวกในพระพุทธศาสนาอีก ๑ องค์ คือ พระรัฐบาลเถระ ท่านเกิดในตระกูลเศรษฐี ในหมู่บ้านกุลลโกฏฐิตคามแคว้นกุรุ บิดาของท่านเป็นหัวหน้าหมู่บ้านสมัยหนึ่งสมเด็จพระบรมศาสดาเสด็จมาประทับ ณ กุลลโกฏฐิตนิคมพร้อมพระสงฆ์สาวก บรรดาชาวเมืองทราบข่าวต่างพากันเข้าเฝ้าเพื่อฟังธรรมจากพระพุทธองค์ รัฐบาลมาณพเป็นหนึ่งในจำนวนนั้นด้วย เมื่อฟังธรรมแล้วเกิดความเลื่อมใสอยากออกบวช จึงได้กราบทูลขออุปสมบท แต่พระพุทธองค์ตรัสบอกให้ไปขออนุญาตบิดามารดา ก่อนจึงจะบวชให้ รัฐบาลมาณพจึงกลับไปขออนุญาตบิดามารดาเพื่อออกบวชแต่ได้รับคำปฏิเสธ แม้อ้อนวอนอย่างไรบิดามารดาก็ไม่ยอม ท่านจึงใช้วิธีนอนอดข้าวประท้วง โดยบอกกับบิดามารดาว่า ถ้าไม่ได้บวชก็จะยอมตาย บิดามารดาเห็นเช่นนั้นเกรงว่าลูกชายจะตาย จึงขอให้สหายของรัฐบาลช่วยพูดให้เลิกล้มความตั้งใจเสีย แต่รัฐบาลไม่ยอมยั้งคงยืนยันจะบวชให้ได้ สหายของท่านแนะนำบิดามารดาของท่านว่า ถ้าลูกชายของท่านไม่ได้บวชอาจจะตายได้ แต่ถ้าออกบวชก็ยังเห็นเขาอยู่ และถ้าหากบวชแล้วได้รับความลำบากก็คงจะสึกออกมาเอง บิดามารดาของท่านเห็นด้วยจึงอนุญาตให้บวชให้

หลังจากบวชแล้วพระรัฐบาลตามเสด็จพระบรมศาสดาไปพำนักอยู่ ณ กรุงสาวัตถี จากนั้นได้ชวนชวายทำความเพียรไม่นานก็บรรลุพระอรหัตตผล สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา

วันหนึ่ง ขณะที่พระเจ้าโกรพยะเสด็จประพาสราชอุทยานทอดพระเนตรเห็นพระรัฐบาลทรงจำได้ เพราะมีความคุ้นเคยกันมาก่อน พระองค์ได้ตรัสถามถึงสาเหตุแห่งการบวชของท่านว่า “คนในโลกนี้เมื่อประสบกับความเสื่อม ๔ ประการ คือ ความแก่ชรา ความเจ็บป่วย ความสิ้นโภคทรัพย์ ความสิ้นญาติพี่น้อง อย่างใดอย่างหนึ่งจึงออกบวช ส่วนท่านไม่มีความเสื่อมอะไรเลย เหตุใดจึงออกบวชเล่า” พระรัฐบาลทูลว่า “อาตมาออกบวช เพราะได้ฟังธรรมเทศ ๔ ประการจากพระบรมศาสดา ได้แก่ ๑) โลกคือหมู่สัตว์ อันชนานาไปไม่ยั่งยืน ๒) โลกคือหมู่สัตว์ ไม่มีผู้ป้องกัน ไม่เป็นใหญ่เฉพาะตน ๓) โลกคือหมู่สัตว์ ไม่มีอะไรเป็นของตน จำต้องละสิ่งทั้งปวง ๔) โลกคือหมู่สัตว์ พร่องอยู่เป็นนิจไม่รู้จักอิม เป็นทางแห่งตณหา”

พระเจ้าโกรพยะได้สดับพระธรรมเทศนานั้นแล้ว ก็ทรงเลื่อมใสตรัสสรรเสริญพระธรรมเทศนานั้นแล้วเสด็จหลีกไป พระรัฐบาลเถระออกบวชเพราะมีความเลื่อมใสอย่างแรงกล้า แม้กระทั่งอดอาหารเพื่อให้บิดาและมารดาอนุญาต ในที่สุดก็ได้ออกบวชสมความตั้งใจ เพราะเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงทรงยกย่องแต่งตั้งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้านผู้บวชด้วยศรัทธา พระรัฐบาลเถระเป็นหนึ่งในพระอสีติมหาสาวกผู้ใหญ่ ๘๐ องค์ ที่มีบทบาทสำคัญในการประกาศพระพุทธศาสนา ทำให้ประดิษฐานมั่นคงเป็นปึกแผ่นมาจนถึงปัจจุบันนี้ เมื่อดำรงอายุสังขารพอสมควรแก่อัตภาพแล้วก็ได้นิพพานไป (คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี้ยงเชิง, ๒๕๕๐: ๑๕๓-๑๕๖)

จากกรณีตัวอย่างพระอริยสาวก ๒ องค์ ชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้รักษาอาชีพของตนในทางพระพุทธศาสนาให้ใช้หลักสัมมาอาชีวะด้วยความศรัทธา ด้วยความรู้จริงในอาชีพของตน เพื่อให้การดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับคุณธรรมและความงาม เพื่อให้เข้าใจตนเองและสังคม เพื่อพัฒนาตนเองให้เรียนรู้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

บทสรุป

ความรู้ทางพระพุทธศาสนาชี้ชัดถึงวิธีการเรียนรู้แบบใหม่ที่อาจจะขัดแย้งกับความรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ เพราะความรู้ทางพระพุทธศาสนามีเป้าหมายเพื่อให้ลดกิเลส สร้างความดีเพื่อให้การดำเนินชีวิตอยู่ในความจริง

สอดคล้องกับหลักธรรมชาตินิยมมากที่สุด ไม่ยึดติดในวัตถุ ไม่แสวงหาวัตถุเกินความจำเป็นยึดถือทางสายกลางในการแสวงหาความรู้ตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาที่ไม่ขัดแย้งกับพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง สร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาตน สังคม และการเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ความรู้ที่ดีทั้งสองสาย คือ ทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางปฏิบัติให้เกิดสัมมาทิฐิที่มีเป้าหมายชัดเจนในการพัฒนาตนและสังคม และความรู้ทางโลกเพื่อพัฒนาตนและสังคมในการเข้าใจกัน การอยู่ร่วมกันในการพัฒนาอาชีพ การพัฒนาสังคมสันติสุขโดยอาศัยความรู้ทั้งสองศาสตร์ผสมผสานกันอย่างสมบูรณ์แบบในการพัฒนาตนและสังคมต่อไป

บรรณานุกรม

คณาจารย์สำนักพิมพ์เสียงเชียงใหม่. อนุพุทธประวัติ : หนังสือเรียนนักเรียน ชั้นโท ฉบับมาตรฐาน

บูรณาการชีวิต. กรุงเทพฯ : เสียงเชียงใหม่, ๒๕๕๐.

บรรจบ บรรณรุจิ. อสัทธิมหาสาวก. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.